

AİHM'in Türkiye Aleyhine Vicdani Ret Kararı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), KKTC vatandaşı aktivist Murat Kanatlı'nın “**zorunlu askerlik yapmak yerine alternatif bir kamu hizmeti gerçekleştirmesini mümkün kılan düzenlemelerin olmamasına**” ilişkin itirazını karara bağladı.

1. KKTC Vatandaşı Neden Türkiye Aleyhine Başvuruda Bulundu?

KKTC, bağımsız bir devlet olarak tanınmamakta olup Avrupa Konseyi'ne üye olmadığı gibi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) de taraf değildir. Avrupa Konseyi organları Konsey'e üye ve Sözleşme'ye taraf olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımaktadır. Bu nedenle KKTC vatandaşları, iç hukuk yollarını tükettikten sonra, Sözleşme'nin ihlalinden dolayı yapabilecekleri başvuruları KKTC aleyhine değil, Türkiye veya Kıbrıs Cumhuriyeti aleyhine yapmak durumundadır.

2. Olayın İzahı

Murat Kanatlı (Başvurucu) 2008 yılında, 1979'da kurulan ulusal vicdani retçiler dernekleri federasyonu olan Avrupa Vicdani Ret Ofisi'nin ("BEOC") Kıbrıs temsilcisiydi. 20 Aralık 2005 tarihinde, Kıbrıs Türk güvenlik güçlerinin komutanlığındaki bir yıllık askerlik hizmeti sona ermişti. Daha sonra başvuru her yıl askerî kışlada bir günlük yedek hizmet yapmak üzere çağrılmıştır. Bu görevi Dikmen Lojistik Destek Komutanlığında yapmıştır. 4 Kasım 2009'da aynı yerde tekrar yedek görev yapması istenmiş ancak katılmayı reddetmiştir.

26 Nisan 2011 tarihinde Askerî Savcılıkça başvuru hakkında Güvenlik Kuvvetleri Mahkemesinde cezai kovuşturma başlatıldı. Seferberlik çağrısına uymayı reddetmek ve böylece Seferberlik Yasası'na aykırı davranmakla suçlandı.

24 Kasım 2011 tarihinde Güvenlik Kuvvetleri Mahkemesine çıktı. Vicdani ret hakkının olduğunu savundu, pasifist ve antimilitarist inançları sebebi ile de yedek görevi reddettiğini, alternatif sivil hizmet yapmaya hazır olduğunu belirtti. Askerlik hizmetinin zorunlu niteliğine meydan okuyarak alternatif hizmetin yokluğunun Sözleşme'ye uygun olmadığını savundu. Seferberlik Yasası'nın ilgili bölümlerinin anayasaya uygunluğunun Anayasa Mahkemesi olarak hareket eden Yüksek Mahkeme'de gözden geçirilmesini istedi.

Devam eden yargılamada savcı silahlı saldırı altındaki bir ulusun kendisini meşru bir şekilde savunabilmesi gerektiğine işaret ettiğinde, başvuru Kıbrıs sorununun silahlı eylemlerle çözülemeyeceğini, savaşın insanlığın kaynaklarını tükettiğini ve barışçıl bir çözümü teşvik etmeye yönelik faaliyetlerde bulunduğunu belirtmiştir. Mahkeme, başvuru faaliyetlerini tanımlarken yedek hizmetini yerine getirme yükümlülüğü ile dinî veya başka türlü samimi ve derin vicdani veya inançları arasında ciddi ve aşılabilir bir çatışmaya atıfta bulunmadığını belirtmiştir ve 2014 yılında başvurunu 500 TL (yaklaşık 167 Avro) para cezasına çarptırmıştır. Para cezasını ödemeyi reddeden başvuru 15 gün hapis yatmıştır.

Başvuru 6 Nisan 2015 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur.

3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı

Mahkeme, askerlik hizmetine karşı çıkmanın, orduda hizmet etme yükümlülüğü ile bir kişinin vicdani veya dinî veya başka türlü içtenlikle sahip olduğu ve derinden bağlı olduğu inançlar arasındaki ciddi ve aşılabilir bir çatışmadan kaynaklandığı durumlarda, Sözleşme'nin dokuzuncu maddesinde yer alan güvencelerin uygulanmasına yol açacak yeterli derecede güç, ciddiyet, tutarlılık ve önem derecesine ulaşan bir mahkûmiyet teşkil ettiğini hatırlatmıştır.

Sözleşme'nin “Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü” başlığını taşıyan maddesi şöyledir:

- Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu hak, din veya inanç değişime özgürlüğü ile tek başına veya topluca, kamuya açık veya kapalı ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.
- Din veya inancını açıklama özgürlüğü, sadece yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlık veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli sınırlamalara tabi tutulabilir

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bir felsefe olarak pasifizmin Sözleşme'nin dokuzuncu maddesi tarafından korunan bir inanç olarak kabul edilebileceğine karar verdiğini hatırlatmaktadır.

Mahkeme, başvurunun vicdani ret hakkını zorunlu askerlik hizmeti bağlamında değil, yedek askerlik hizmeti bağlamında ileri sürdüğü durumları ele almıştır. Bu bağlamda, Hükümet'in, sadece bir gün süren (ancak yılda toplam otuz güne yayılması muhtemel olan) bu tür bir hizmetin başvuranın davasında herhangi bir askerî faaliyet içermediği yönündeki iddiasını not etmiştir. Bu nedenle, söz konusu hizmetin niteliği, Mahkeme'nin zorunlu askerlik hizmeti bağlamında incelemek zorunda kaldığı hizmetten önemli ölçüde farklıdır. Bununla birlikte Mahkeme, Hükümet'in her argümanına katılmaz; başvuranın davasında kabul edilen bazı kararlarda ulusal mahkemelerin yedek hizmetin belirli özelliklerine herhangi bir ağırlık vermemesi gibi.

Sözleşme'nin dokuzuncu maddesinde korunan düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, Sözleşme anlamında "demokratik toplum"un temellerinden biridir. Bu hürriyet, dinî boyutuyla inanların kimliğinin ve hayat anlayışının en temel unsurlarından biridir. Aynı zamanda ateistler, agnostikler, şüpheçiler veya kayıtsızlar için değerli bir olgudur.

Mahkeme ayrıca, pasifist inançlara başvuran kişilerin davalarında dokuzuncu maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu davalarda Mahkeme, Devletin pozitif yükümlülüklerine dayandırarak iç hukuk düzeninde alternatif bir hizmetin ve başvuruçuların vicdani retçi statüsüne hak kazanıp kazanmadıklarını belirlemelerini sağlayacak etkili ve erişilebilir bir prosedürün bulunmaması nedeniyle bir ihlal tespit etmiştir. Bir bireyin vicdani ret hakkından yararlanıp yararlanamayacağını belirleyebileceği herhangi bir alternatif hizmeti veya erişilebilir ve etkili bir prosedürü sağlamayan bir sistemin bir bütün olarak toplumun çıkarları ile vicdani retçilerin çıkarları arasında adil bir denge kuramamış olduğu ve ihlale sebebiyet verdiğine karar verilmiştir.

Nihayetinde Mahkeme, Sözleşme'nin dokuzuncu maddesinin ihlal edildiği kanaatindedir. Bu sebeple başvuruçuya 9.000 Euro manevi tazminat, masraflar ve giderler içinse 2.364 Euro ödenmesine karar vermiştir.

Can Kilercioglu, "AIHM'in Türkiye Aleyhine Vicdani Ret Kararı"

<https://www.fikirtepediya.com/askeriye/aihmin-turkiye-aleyhine-vicdani-ret-karari/>

(Yayın Tarihi: 13 Mayıs 2024).